

IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA MOLIYA-BANK INFRATUZILMASINING AHAMIYATI

Axtamov Samirjon Akbarovich

Oriental universiteti Samarqand kampusi,

Moliya va moliya texnologiyalar ta'limi yo'nalishi 1-bosqich talabasi

*Ilmiy rahbar: Norbekov **Fazliddin Iskandar o'g'li***

Oriental universiteti Samarqand kampusi,

"Biznes va boshqaruv" kafedrasi o'qituvchisi

fazliddineco@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada moliya-bank infratuzilmasining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi o'rni va ahamiyati tahlil etiladi. Banklar, kapital bozorlari, sug'urta kompaniyalari va to'lov tizimlari kabi moliyaviy vositachilar milliy iqtisodiyotning rivojlanishi uchun muhim asos bo'lib xizmat qilishi ko'rib chiqiladi. Maqolada moliya-bank tizimining investitsiyalarni rag'batlantirish, kredit mexanizmlari va xatarlarni boshqarishdagi vazifalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Obligatsiya, moliya, bank infratuzilmasi, iqtisodiy o'sish, kredit, investitsiya, kapital bozori, moliyaviy bozorlar.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyotda moliya-bank infratuzilmasi barqaror va tezkor iqtisodiy o'sishning asosiy tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Moliyaviy tizim pul va kapital oqimlarini samarali taqsimlash, xo'jalik sub'ektlarining moliyaviy ehtiyojlarini qondirish va xatarlarni boshqarish funksiyalarini bajaradi.

Jahon iqtisodiy tajribasi shuni ko'rsatadiki, moliya-bank sektori yaxshi rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'lib, aholi turmush

darajasi ham barqaror o'sishda davom etadi. Moliyaviy vositachilik mexanizmi iqtisodiyotdagi bo'sh kapitallarni samarali yo'naltirilgan investitsiyalarga aylantiradi, shu tariqa iqtisodiy aktivlikni yuksaltiradi¹.

O'zbekistonda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar doirasida bank-moliya tizimini modernizatsiya qilish va rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Ushbu maqolada shu masalaning nazariy va amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Moliya-bank infratuzilmasi bir-biri bilan bog'liq bo'lgan bir necha asosiy elementlardan tashkil topadi. Ushbu elementlar birgalikda iqtisodiyotda moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va harakatlantirishni ta'minlaydi.

1-Jadval

Moliya-bank infratuzilmasining asosiy elementlari²

Element	Asosiy vazifasi	Iqtisodiyotga ta'siri
Tijorat banklari	Depozit qabul qilish, kredit berish	Kapital taqsimoti
Markaziy bank	Monetar siyosat, tartibga solish	Moliyaviy barqarorlik
Kapital bozori	Qimmatli qog'ozlar savdosi	Uzoq muddatli investitsiya
Sug'urta kompaniyalari	Xatarlarni boshqarish	Tadbirkorlikni qo'llab- quvvatlash
To'lov tizimlari	Hisob-kitoblar va tranzaksiyalar	Iqtisodiy faollik

¹ Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence // Handbook of Economic Growth. — 2005. — Vol. 1A. — P. 865–934.

² Muallif tomonidan tayyorlandi

<u>Investitsiya fondlari</u>	<u>Mablag'larni jamlash va investitsiya qilish</u>	<u>Moliyaviy vositachilik</u>
<u>Mikromoliya muassasalari</u>	<u>Kichik kredit va moliyaviy xizmatlar</u>	<u>Kambag'allikni kamaytirish</u>

Quyidagi jadvalda keltirilgan barcha elementlar – tijorat banklari, markaziy bank, kapital bozori, sugʻurta kompaniyalari, toʻlov tizimlari, investitsiya fondlari va mikromoliya muassasalari – birgalikda mamlakat moliyaviy tizimining asosini tashkil etadi. Ular pul mablagʻlarini samarali taqsimlash, likvidlikni taʼminlash, xatarlarni boshqarish va uzoq muddatli investitsiyalarni yoʻlga qoʻyish orqali iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Markaziy bank tizimning ishonchliligi va barqarorligini kafolatlasa, tijorat banklari va mikromoliya tashkilotlari aholi va biznesning moliyaviy ehtiyojlarini qoplaydi. Kapital bozori va investitsiya fondlari uzoq muddatli manbalarni jalb qilishda muhim rol oʻynasa, sugʻurta kompaniyalari va toʻlov tizimlari iqtisodiy faollikni va tadbirkorlik muhitini mustahkamlaydi. Ushbu institutlarning uygʻun faoliyati moliyaviy inklyuzivlikni kengaytiradi, iqtisodiy oʻsishni tezlashtiradi va aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Bank tizimi iqtisodiy oʻsishning eng muhim drayverlaridan biri hisoblanadi. Kredit resurslarining samarali taqsimlanishi tadbirkorlik faolligini oshiradi, yangi ish oʻrinlari yaratilishiga va ishlab chiqarishning kengayishiga imkon beradi³. Quyidagi diagrammada moliya-bank infratuzilmasining turli elementlarining iqtisodiy oʻsishga qoʻshgan hissasi koʻrsatilgan:

Kredit mexanizmi moliyaviy resurslarni boʻsh mablagʻlardan mahsuldor investitsiyalarga yoʻnaltiruvchi asosiy vosita hisoblanadi. Banklar depozit

³ King R.G., Levine R. Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right // Quarterly Journal of Economics. — 1993. — Vol. 108. — P. 717–737.

egalaridan jalb qilingan mablag'larni tadbirkorlar va aholi uchun kredit sifatida beradi, shu orqali iqtisodiyotda pul muomalasini faollashtiradi⁴.

Kredit mexanizmining samarali ishlashi uchun bir qancha muhim shartlar zarur: bank tizimining barqarorligi, foiz stavkalarining maqbul darajasi, kredit tarixi va baholash tizimlarining rivojlanganligi hamda qonuniy-huquqiy bazaning mustahkamligi.

Rivojlangan iqtisodiyotlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, moliya-bank tizimining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish o'rtasida mustahkam bog'liqlik mavjud. AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda kuchli bank va kapital bozori tizimi iqtisodiy rivojlanishning lokomotivi bo'lib xizmat qilgan⁵.

Xususan, Janubiy Koreya tajribasi o'qimishli: 1960-70-yillardagi moliyaviy islohotlar natijasida bank kreditlari sanoat korxonalariga keng miqyosda berildi, bu esa "Koreya mo'jizasi"ning moliyaviy asosini tashkil etdi. Germaniyada esa universal bankchilik modeli sanoat bilan uzoq muddatli hamkorlikning samarali vositasiga aylandi.

XULOSA

O'zbekistonda olib borilayotgan moliya-bank islohotlari iqtisodiy modernizatsiyaning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, bu sohadagi tizimli va izchil o'zgarishlar mamlakat iqtisodiyotini yangi pog'onaga olib chiqish uchun mustahkam zamin yaratadi⁶. Jahon tajribasining ko'rsatishicha, moliya-bank tizimi

⁴ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimini rivojlantirish strategiyasi 2021–2025. — Toshkent, 2021

⁵ IMF Working Paper. Banking Sector Development and Economic Growth in Emerging Markets. — 2022. — WP/22/14.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi farmoni. — Toshkent, 2022.

rivojlanishiga yo'naltirilgan har bir so'm pul investitsiyasi o'z samarasini bir necha barobar oshirib qaytaradi.

O'zbekiston uchun moliya-bank infratuzilmasini rivojlantirishda quyidagi yo'nalishlar ustuvorlik kasb etadi:

- bank kapitalini mustahkamlash va xususiylashtirish jarayonini jadallashtirish;
- qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish va xorijiy investorlarni jalb qilish;
- raqamli moliya texnologiyalari (fintech) va internet-bankingni keng joriy etish;
- kichik va o'rta biznesni kreditlashtirishni rag'batlantirish;
- moliyaviy savodxonlik va aholi ishonchini oshirish dasturlarini amalga oshirish.

Moliya-bank infratuzilmasi zamonaviy iqtisodiyotning muhim ustuni bo'lib, u iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan kapital, kredit va xatarlarni boshqarish xizmatlarini ta'minlaydi. Kuchli moliya tizimi investitsiya muhitini yaxshilaydi, tadbirkorlik faolligini oshiradi va iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov A.A. "Bank ishi va moliyaviy xizmatlar". Darslik. –Toshkent: Iqtisodiyot, 2021
2. Abdullayeva Z.A. "Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning zamonaviy usullari". Monografiya. –Toshkent: Fan, 2020
3. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence // Handbook of Economic Growth. — 2005. — Vol. 1A. — P. 865–934.
4. King R.G., Levine R. Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right // Quarterly Journal of Economics. — 1993. — Vol. 108. — P. 717–737.

5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimini rivojlantirish strategiyasi 2021–2025. — Toshkent, 2021
6. IMF Working Paper. Banking Sector Development and Economic Growth in Emerging Markets. — 2022. — WP/22/14.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi farmoni. — Toshkent, 2022.